

Stefan Nowakowski

Spotkanie socjologów polskich z socjologami radzieckimi w Moskwie

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 16/1, 145-147

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPOTKANIE SOCJOLOGÓW POLSKICH Z SOCJOLOGAMI RADZIECKIMI
W MOSKWIE

W dniach 29 listopada — 4 grudnia 1961 r. grupa socjologów polskich, reprezentujących Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, odbyła w Moskwie naukowe spotkanie z socjologami radzieckimi. Było to pierwsze oficjalne spotkanie socjologów polskich i radzieckich. W latach uprzednich stykali się oni tylko na międzynarodowych kongresach i zjazdach w krajach Europy Zachodniej lub w Ameryce.

W delegacji, na czele której stał prof. dr Adam Schaff, dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, wzięli udział: dr Bogusław Gałęski, doc. dr Zygmunt Bauman, prof. dr Stefan Nowakowski, dr Anna Pawełczyńska (reprezentująca Ośrodek Badania Opinii Publicznej przy Polskim Radio), dr Adam Sarapata oraz prof. dr Jan Szczepański wicedyrektor Instytutu PAN. Prócz tego w delegacji wzięło udział dwóch filozofów polskich — dr Stefan Amsterdamski i dr Helena Ellstein, którzy wyjechali do Moskwy w sprawach współpracy filozofów polskich i radzieckich.

Spotkanie socjologów miało formę seminarium, na którym przedstawiono szereg referatów polskich i referatów radzieckich, jak również dyskutowano na temat współpracy w zakresie badań empirycznych.

Wspólne obrady zapoczątkowało wystąpienie prof. dra Adama Schaffa, który przedstawił stan socjologii empirycznej w Polsce oraz podkreślił konieczność jej dalszego rozwoju. Z kolei delegaci polscy wygłosili 6 następujących referatów: 1) J. Szczepański — *Badania nad powstaniem inteligencji ludowej i zmianami zachodzącymi w warstwie inteligencji*; 2) Z. Bauman — *Badania nad procesami przystosowania się młodzieży w okresie industrializacji*; 3) S. Nowakowski — *Badania miast i procesów urbanizacyjnych w powojennej Polsce*; 4) B. Gałęski — *Informacje o badaniach w zakresie socjologii wsi*; 5) A. Sarapata — *Badania klasy robotniczej i problemów socjologii pracy*; 6) A. Pawełczyńska — *Badania opinii publicznej w Polsce*.

Ze strony radzieckiej wygłoszone zostały następujące referaty: 1) A. Zworykin przedstawił badania prowadzone przez Instytut Filozofii Akademii Nauk ZSRR; 2) G. M. Andrejewa omówiła prace prowadzone przez katedry Uniwersytetu Moskiewskiego; 3) L. N. Kogan — *Badania prowadzone przez Uniwersytet Uralski w Świerdłowsku*; 4) Szubin — *Badania wybranych wsi w Mołdawii*. Ponadto naukowcy pracownicy Instytutu Filozofii AN ZSRR — Zamoszkin i Igichtinian, w swoich wystąpieniach przedstawili metodologiczne założenia badań prowadzonych w Związku Radzieckim.

Każdy z referatów polskich wywoływał ze strony socjologów radzieckich długi szereg pytań. Pytania te wskazywały na ogólną aprobatę badań empirycznych

w socjologii na podstawie marksizmu. Z referatów socjologów radzieckich, zadawanych pytań oraz głosów w dyskusji można było wyciągnąć wniosek, że badania radzieckie silnie powiązane są z praktyką i zorientowane na zastosowanie w praktyce swych wyników. Stąd też we wszystkich ośrodkach, gdzie prowadzone są badania, istnieje ścisła współpraca z instytucjami państwowymi i przemysłem. Z dalszych wniosków, jakie się tu nasuwają, to uznanie, że socjologia może się tylko rozwijać na podstawie założeń materializmu historycznego, podkreślenie wagi metody historycznej oraz znaczenie momentów ekonomicznych w analizie socjologicznej. Wynika to z ogólnych założeń, że socjologia winna służyć określonym celom ogólnospołecznym i być środkiem do realizowania tych celów.

Z referatów socjologów radzieckich oraz z nieformalnych rozmów wynika, że badania empiryczne w Związku Radzieckim skoncentrowane są wokół wielu podstawowych problemów. Badana jest więc struktura społeczeństwa radzieckiego, zachodzące zmiany w klasie robotniczej pod wpływem postępu technicznego, mechanizacji, automatyzacji i pracy taśmowej. Przedmiotem zainteresowania jest ruchliwość społeczna, zmiany w strukturze zawodowej inteligencji, problem stosunku inteligencji do klasy robotniczej, sprawa pracowników z wyższym wykształceniem na stanowiskach robotniczych, zacieranie się różnic między inteligencją a robotnikami, ruchliwość między zawodami, rozwój kadr technicznych i naukowych itd.

Socjologiczne badania radzieckie prowadzone są zarówno w Moskwie (Instytut Filozofii Akademii Nauk oraz Uniwersytet Moskiewski), jak w licznych ośrodkach prowincjonalnych, spośród których na czoło wysuwają się badania w Świerdłowsku (struktura społeczna i socjologia pracy), w Leningradzie (socjologia przemysłu), w Kijowie (chuligaństwo) i w Gorkim (klasa robotnicza).

Na uwagę zasługują badania Szubina prowadzone we wsiach mołdawskich. Jako punkt wyjścia przyjął on badania rumuńskiego socjologa Gustiego prowadzone w kilku wsiach mołdawskich w latach trzydziestych. Opublikowane przed wojną monografie wsi napisane przez Gustiego posłużyły jako tło do badań porównawczych, prowadzonych w tych samych wsiach mołdawskich, w nowych warunkach powojennych, kiedy wieś uległa głębokim przekształceniom, szczególnie na odcinku form gospodarki rolnej.

W zakresie technik posługują się socjologowie radzieccy wszelkimi środkami, jak ankieta, wywiad, obserwacja, wykorzystanie danych obiektywnych, statystyk itd. Zainteresowani są nie tylko stroną obiektywną zjawisk, ale i stroną subiektywną.

W ośrodkach uniwersyteckich badania prowadzone są przez wykładowców materializmu dialektycznego i historycznego przy współudziale studentów filozofii.

Spotkanie miało na celu nawiązanie współpracy w zakresie badań socjologicznych. Z dyskusji okazało się, że niektóre tematy, jak problem inteligencji, klasy robotniczej, pracy, wpływu postępu technicznego na charakter pracy, wpływu na osobowość itd., prowadzone są niezależnie od siebie w Polsce i w Związku Radzieckim. Spośród tych zagadnień wybrane zostały dwa tematy wspólne, które w następnych spotkaniach zostaną szczegółowo przedyskutowane zarówno od strony wyników, jak i zastosowanej w badaniach metody. Tematami tymi są: a) zmiany w strukturze zawodowej pod wpływem postępu technicznego, b) rozwój kadr inżynierskich. W niedalekiej przyszłości postanowiono podjąć nowe badania porównawcze na podstawie wspólnie przygotowanych ankiet i kwestionariuszy i przy użyciu tych samych metod. Uzgodniono także sprawę wzajemnej wymiany bibliografii, wymianę publikacji i materiałów oraz wymianę wykładowców.

Celem realizacji współpracy socjologów, organizowania wspólnych semina-

riów i spotkań oraz koordynacji projektowanych badań wybrana została Komisja w składzie: ze strony polskiej — prof. Szczepański i doc. Bauman, ze strony radzieckiej — prof. Osipow i doc. Szubin. Komisja ta będzie zbierać się dwa razy do roku, pierwsze jej zebranie wyznaczone zostało na początek 1962 roku w Warszawie.

Stefan Nowakowski

POLSKIE CZASOPISMO SOCJOLOGICZNE W JĘZYKU ANGIELSKIM

Ukazał się pierwszy podwójny numer (nr 1—2, czerwiec—grudzień 1962) „Polish Sociological Bulletin”. Jest to kwartalnik Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, wydawany w języku angielskim. Pierwszy numer zawiera następujące artykuły: J. Hochfeld — na temat dwóch modeli humanizacji pracy, M. Ossowska — o bytach fikcyjnych w definicjach socjologicznych, S. Nowak — o prawach ogólnych i historycznych uogólnieniach w naukach społecznych, J. Szczepański — o badaniach nad inteligencją w Polsce, A. Kłoskowska — z badań nad wyobrażeniami etnicznymi dzieci na Ziemiach Zachodnich, B. Gałęski — o badaniach w zakresie socjologii wsi w Polsce, H. E. Małewska — z badań nad postawami religijnymi i moralnymi wśród młodzieży szkolnej. Numer zawiera również informacje o badaniach socjologicznych w Polsce, recenzje z polskich publikacji i wiadomości o polskich ośrodkach socjologicznych. Skład Redakcji: Antonina Kłoskowska, Stefan Nowak, Michał Pohoski, Włodzimierz Wesołowski, Janina Frentzel. Adres: Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 3.

REORGANIZACJA ZAKŁADÓW SOCJOLOGICZNYCH INSTYTUTU FILOZOFII I SOCJOLOGII PAN

Od roku akademickiego 1961/62 weszła w życie na uniwersytetach oraz w Polskiej Akademii Nauk reforma zmierzająca do wydatnego zmniejszenia liczby pracowników naukowych zatrudnionych jednocześnie w kilku instytucjach. W związku z tą reformą dokonano reorganizacji socjologicznych zakładów badawczych Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.

Prof. Stanisław Ossowski pozostał kierownikiem katedry na Uniwersytecie Warszawskim, przestał natomiast pełnić funkcję kierownika Zakładu Teorii Kultury i Przemian Społecznych PAN, w związku z czym Zakład został rozwiązany. Z tych samych przyczyn przestał istnieć Zakład Teorii Moralności, kierowany dotąd przez prof. Marię Ossowską. Pracownicy obu zakładów bądź przeszli na Uniwersytet, bądź zostali zatrudnieni w innych zakładach socjologicznych PAN.

W rezultacie reorganizacji w Instytucie Filozofii i Socjologii działają obecnie następujące Zakłady i Pracownie: Zakład Socjologii Miasta, kierowany przez prof. dra Stefana Nowakowskiego, zajmuje się badaniami rozwoju miast i urbanizacji. Zakład Socjologii Wsi, którym kieruje dr Bogusław Gałęski, pracuje nad zagadnieniami zmian w strukturze zawodowej wsi, przekształceniami zawodu rolnika, zmianami w strukturze społeczności wiejskiej i innymi procesami wynikającymi z socjalistycznej industrializacji i postępu technicznego. Zakład Socjologii Pracy, którym kieruje dr Adam Sarapata, kontynuuje rozpoczęte już badania w zakresie socjologii przemysłu i pracy, rozszerzając ich zakres na nowe problemy. Zakład Podstawowych Badań Socjologicznych, kierowany nadal przez prof. Szczepańskiego, będzie